

Abaújdevecseri örökségünk

Molnárné Juhász Éva

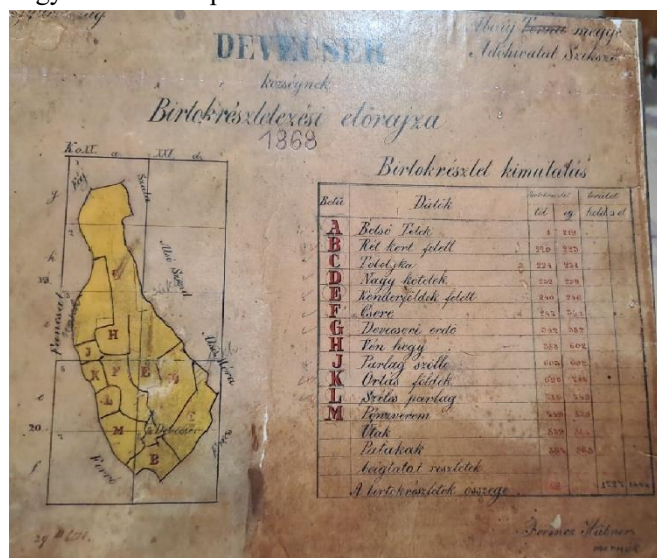
2023-ban volt 750 éve, hogy településünket először említik az írott források. 1273. január 10-én IV. László király fia, Chete visszaadja Aladár mesternek azon falvak földjeit, melyeket V. István adományozott neki fia születésének örömeire, de később indulatában elvett tőle. Ugyanekkor teljes szövegében átírta számára V. István király 1262. évi adománylevelét: *Kelt Miklós mesternek, az erdélyi fehérvári egyház prépostjának, udvarunk alkancellárjának, a mi szeretett hívünknek a kezéből, az Úr ezerkétszázhetvenharmadik esztendejében, január idusa előtti negyednapon, uralkodásának pedig az első esztendejében – áll az adománylevelben.*

Az 1939-ben kiadott Csíkvári-féle vármegyei szociográfiájában ezt olvashatjuk: *Abaújdevecser a Hernád egyik mellékvölgyében fekszik az úgynevezett „kegyetlen” völgyben, amely a kőkortól kezdve állandóan lakott terület.*

Az 1600-as évektől kezdődően négy földbirtokos család töltött be fontos szerepet az évszázadok során a falu életében. Jelentőségük óriási, hiszen a Putnokiak, Csomák, Fáyiak, Nyulásziak mindannyian jelentős földbirtokkal bírtak, ezáltal épített örökségük és szellemi hagyatékuk nagyban meghatározta fennmaradásunkat. Ezek a hagyatékok a település dicső éveire emlé-

Abaújdevecser fennállásának 730 éves évfordulója alkalmából elhelyezett emlékoszlop

Birtokrészletezési előrajz, Devecser, 1868.

keztetnek, s az utókor számára kötelesség ezeket ápolni és gondoskodni róluk. Gyűjtőmunkám során is e négy családra összpontosítottam, s igyekeztünk az önkormányzat segítségével emlékeket állítani e neves családok tiszteletére.

Az évek múlásával a gyűjtött anyagok köre bővült, így több állandó gyűjteményi kiállítás létrehozására tettem kísérletet – több-kevesebb sikerrel – önkormányzatunk abaújdevecseri épületeiben.

2003-ban településünk 730 éves évfordulóját ünnepeltük a Csoma József parkban, a devecseriek megnevezése szerint a Nagykertben. Az évforduló alkalmából a parkban márványtáblát helyeztünk el, kialakítva ezzel egy emlékhelyet. Ugyanakkor tiszteletünk jeléül a római kato-

Faragott emlékoszlop

likus és a református templomok falán is táblákat helyeztünk el, kifejezve ezzel köszönetünket az egyházak összetartó erejéért.

2013-ban a település fennállásának 740 éves évfordulójára pályázati támogatással egy faragott emlékoszlop készült, melyet a település ősi és új részének találkozásánál állítottunk fel. Készítője

Szakács István encsi fafaragó volt. A díszes oszlop ünnepélyes felavatására 2013 szeptemberében került sor. Ebből az alkalomból az emlékoszlop mögötti részen az Országos Kéktúra útvonalához kapcsolódva létrehoztuk a Kéktúra pihenőparkot. A helyiek adakozókedve nyomán 1958-ban hősi emlékművet állítottunk, melyet 2008-ban felújítottunk. 1986-ban ravatalozót építettünk.

A településhez kapcsolódó nemesi családok anyagi helyzetük függvényében valóban maradandót alkottak az utókor számára. Időrendi sorrendben haladva elsőként a Putnoki családról kell, hogy szóljon a történet.

Putnoki István az 1780-as években temetőkápolnát épített, s hozzá 1806-ban Kassán harangot öntetett, melynek felirata magyarul: *Gondoskodott rólam, hogy legyen, Putnoki István. Kiöntette: Kiebrecht*

Krisztián Kassa 1806. A későbbiekben ez a kis kápolna szolgál a devecseri római katolikusok templomaként, illetve a Putnoki és Fekete család temetkezési helyéül. A templom faragott faoltára igényes és szép munka, bár az idő nem kíméli a faszerkezetet.

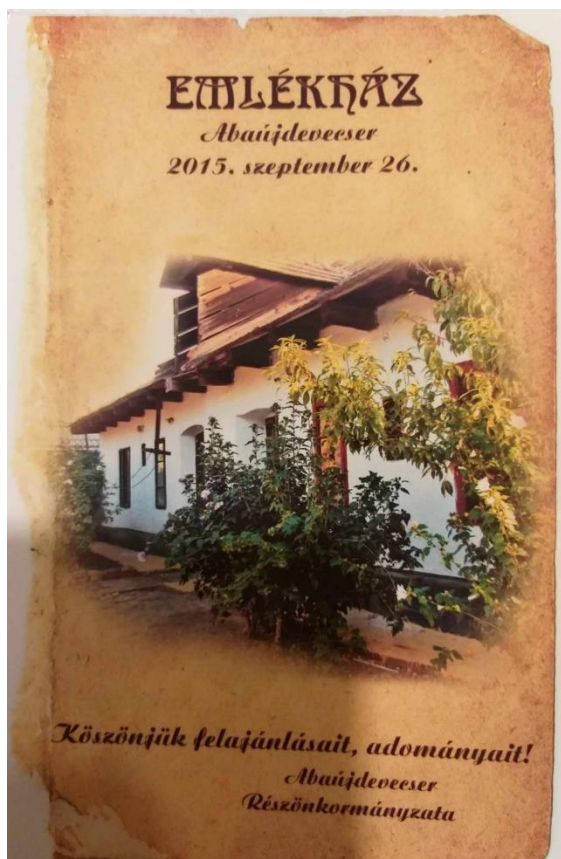

Képeslap a 730 éves Abaújdevecser épített örökségeivel

Az épület falán a millennium évében márványtáblát helyeztünk el.

A Fáy-család története 1690-től kapcsolódik össze Abaújdevecser történetével, amikor Fáy András feleségül vette Putnoki Klárát. Ettől számítva egészen 1979-ig éltek Abaújdevecserben. Négy kúriát építettek, ezek közül napjainkra egy maradt fenn.

Fáy Pál 1841-ben a reformátusok részére kőtemplomot építtetett, korábban ugyanis két fa-

Az emlékház megnyitására készített emléklap

temploma leégett. 1895-ben Csoma József hozzáépíttette a tornyot, melybe Novák András és Bosnyák Zsuzsanna adományából elkészült a 60 kg-os ércharang is. 1938-ban Csoma László – Csoma József unokája – édesanyja halálának emlékére egy 120 kg-os harangot öntetett, ezt Teréz-harangként emlegetjük.

A neves birtokos családok sorát Csoma József családja követi. Csoma József, amikor Bernáth Margittal 1878-ban házasságot kötött, megvásárolta a Putnokiak kastélyát és itt telepedett le Abaújdevecserben. A kastélyt később 10 szobásra bővítette és egy 3,5 ha kerttel körülvette kialakította családi fészket. Itt végezte kutatómunkáját, ásatásait, címertani és családfakutatási tevékenységét. Tevékeny munkája eredményeként a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Családtagjaival együtt a Csoma-kriptában alussza örök álmát.

Napjainkban tárgyi emlékekben és szellemi hagyatékokban is a leggazdagabb a Csoma-örökség. Kegyelettel őrizzük a Csoma József pecsétjével ellátott könyveket, naplókat és számos családi fotót.

Az évek során az alsó Csoma-kastély – Csoma József kastélya adott helyet az iskolának, kultúrháznak könyvtárnak, labdagyárnak, óvodának – elhasználódott, jelen pillanatban felújításra vár. Csoma József 1911-ben fia, Csoma István és felesége számára felépítette a szintén 10 szobás felső kastélyt, melyet sokfunkciósan használunk.

A Csoma-család segítségével 1906-ban megépült református iskola épülete egészen 1999-ig iskolaként funkcionált.

Folytatva időutazásunkat, 1936-ban jelent meg a településen dr. Nyulászi János, kiváló gazdasági szakember, aki a Csoma-birtokból mintegy 230 kat. hold területet megvásárolt, és gazdálkodásba kezdett rajta. Tehenészetet hozott létre, kialakította a Nyulászi-majort. A majorság szomszédságában megépítette kúriáját, ebben hunyt el 1952 szeptemberében.

A Nyulászi kúriából a későbbi telekkialakítások után egy különálló, 6 helyiségből álló cselédház maradt meg. Eredményes gyűjtőmunkám 2015-ben innen indul el igazán, hiszen alig egy hónap alatt sikerült berendezni a helyiségeket, miután bérlakásként már nem funkcionált tovább az épület. A településünk első emlékháza egy fehérre mázolt, gerendás, *tőcikes* ház, fakerítéssel, zárt udvarral. Régi paraszti bútorok, eszközök, berendezési tárgyak, szép kézimunkák tárháza lett az idők során az emlékház. A Nyulászi-család dédunokája fotókkal járult hozzá egy családi emléksarok kialakításához.

A lakosság által adott kasznik, sifonok, komódok, karos láda, szátva, kereksguzsaly, köpülő, csuprok, fındzsák, ágyvédők, falvédők, a falun élő emberek mindennapjainak fontos kellékei, melyekben gyönyörködhet az idelátogató.

Az abaújdevecseri óvoda felújításakor (az épületben valaha református-, majd állami iskola működött) a padlásról lekerültek a régi iskola bútorai, eszközei, dokumentumai. Ezekből 2016-ban a felújított felső Csoma-kastély egyik szobájában iskolatörténeti gyűjteményt hoztunk létre.

A folyamatos gyűjtés következtében a kastély egy másik helyiségében kialakulhatott egy állandó kiállítás, melynek tematikája az abaúji szöttes és keresztzemes kultúra. Ez a gyűjtemény napjainkban több mint 200 darabot számlál.

A felújított felső Csoma-kastély egy következő helyisége könyvtárként funkcionál. Ez a több mint 6000 könyvet számláló adománykönyvtár úgy jött

Az abaujdevecseri gyűjteményeket bemutató képeslap

létre, hogy begyűjtöttük a lakosságtól a számukra fölöslegessé váló könyveket, és rendszerezzük azokat.

Időutazásunk végére érve 2023. október 15-én átadhattuk a nagyközönségnek a Csoma- és Fáy emlékszobákat. Sikerült a Csoma-család néhány bútorát, könyveit, családi fotóit, festményeit visszaszerezni, s így a korábbi anyagot kibővívte most már a Csoma-család életébe is betekintést nyerhet az érdeklődő.

A Fáy-család élő tagjai bútoraik felajánlásával tették lehetővé, hogy a család tiszteletére létrehozuk az emlékszobát. Megtekinthető itt a népes Fáy-család családfája, fotók, dokumentumok, melyek bepillantást engednek a család életében. A 750 éves évforduló tiszteletére a felső Csoma-kastélyban kialakulhatott a gyűjtemények teljes komplexuma.

Összességében elmondható, hogy a devecseriek nagy tisztelői őseiknek, jeles és neves személyeknek, családoknak, a fontos települési évfordulóknak. Bizonyítják ezt az épületekre kihelyezett márványtablák is a holokauszt áldozatainak emlékére, neves református lelkészeink emlékére, Csoma- és Fáy-kripták falára, a millennium tiszteletére, 730 és 740 éves évfordulók tiszteletére, Sissi királynő emlékoszlopára.

Tiszteletre méltó, hogy a lakosság rendszeres gondozza a temetőben a Fáy-, Matusz-, Sárközy- és Horváth-családok sírjait, újraállítja a ledőlt sírjeleket, tisztán tartja az elárvult sírhantokat.

Szólnék még a jövőről is: felújításra került a megmaradt Fáy-kúria – melyet Csoma István idejében gazdatiszti házként használtak – és elkezdődött az oda megálmodott kiállítás anyagának a

gyűjtése, a már korábbról meglévő eszközök, berendezések bővítése. Elképzelésünk szerint egy kismesterségek gyűjteményt hozunk majd létre ebben az önálló épületegyüttesben.

Gyűjtőmunkám során volt két személy, akiről sajnos már csak múlt időben szólhatok, akik inspiráltak a munkámban. Az általuk összegyűjtött dokumentumok, könyvek, naplók, fotók hozzám kerültek, rám hagyatékolódtak. Hálás vagyok néhai Gulyás Jánosnak és néhai Evva Margitnak, hogy lelkesedésükkel arra ösztönöztek, hogy az ősök hagyatékát igyekezzek tovább kutatni, gyűjteni, és azt a nyilvánossággal megismertetni.

Hiszem, hogy azok az önzetlen, segítő szándékú emberek, akik eddig segítették munkámat, a további gyűjtőmunkám során is segítségemre lesznek, hogy megvalósuljon: amit elődeink itt helyben megalkottak, maradandó és mindenki számára hozzáférhető legyen, hogy megőrizzük az utánunk jövő nemzedékeknek.

Ha a két kastély, az emlékház, a gazdatiszti ház funkcióval bírnak, úgy érzem, méltó örökösei lehetünk a neves családoknak. Bízom benne, hogy az utánunk jövők érdeklődését is fel tudjuk kelteni szűkebb pátriánk kultúrájának ápolása, gondozása iránt. Bizonyára lesznek közöttük olyanok, akik fontosnak tartják, hogy az utókor számára tovább gyarapítsák és megőrizzék az összegyűjtött örökségeket és hagyatékokat. Tegyük magunkévá mindannyian Széchenyi István gondolatát: *Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent és munkálkodhass a jövőn.*